

ממשלת המהפכה המשטרית כוגעת בנשים

סקירה לרגל יום הנשים הבינלאומי, מרץ 2025

ממשלת ישראל ה-37 נוקטת מאז הקמתה במגמה שיטתית של פגיעה ברכיבי היסוד של המשטר הדמוקרטי.¹ מעבר לחתירה תחת עקרונות בסיסיים של הפרדת רשויות ועצמאות מערכת המשפט, הקואליציה מקדמת שינויי חקיקה ומובילה מדיניות במשרדי הממשלה, וכן בשיח הציבורי, אשר עלולים ליצור שינוי בסדרי העדיפויות ואף בערכי הליבה של המשטר בישראל ביחס לזכויות האדם והאזרח במדינה. גם לאחר טבח השבעה באוקטובר ופרוץ המלחמה, קידום המדיניות הממשלתית ביחס לשינוי שיטת המשטר לא נעצר, והתהליכים המקודמים באמצעות הצעות חוק, החלטות ממשלה ומינויים המשיכו גם בשנתה השנייה של הממשלה.

אחד ההיבטים המשמעותיים של מדיניות הממשלה נוגע להשלכותיה המגדריות. ומכאן מטרות של מסמן זה היא לסקור פעולות ומהלכים מרכזיים שקידמה הממשלה מאז הקמתה, ולנתח את השפעותיהם על מצבן ומעמדם של נשים בישראל.

הסקירה תתמקד בשישה תחומים המשקפים אופנים שונים שבהם נפגעים זכויותיהן, מעמדם ורווחתן של נשים בישראל כתוצאה מתהליכים שמובילה הקואליציה. אלה התחומים:

1. פגיעה במוסדות הדמוקרטיים ובעצמאותם
2. צמצום הייצוג של נשים במרחב הפוליטי ובמערכות הציבוריות
3. הפרדה מגדרית והדרת נשים
4. ירידה בביטחון האישי של נשים
5. חיזוק כוחו של הממסד הדתי
6. קידום שיח ציבורי אנטי-ליברלי

בהמשך לסקירה אודות ההרעה במצבן של נשים כתוצאה ממהלכי הממשלה, יציג המסמך את הצעת החוק של מכון זולת להטמעת חשיבה מגדרית בחקיקה: תיקון סעיף חוות הדעת המגדרית בחוק שיווי זכויות האישה, כך שיחייב את המחוקק לבחון את ההשלכות הצפויות של כל דבר חקיקה על השוויון המגדרי. זאת במסגרת תוכנית להטמעת חשיבה מגדרית בתהליכי חקיקה ותכנון מדיניות ותקציב.²

1. פגיעה במוסדות הדמוקרטיים ובעצמאותם

מהלכי הממשלה להחלשת הדמוקרטיה ולקידום המהפכה המשטרית מאז הקמתה בסוף דצמבר 2022 ממוקדים בניסיונות להחליש ולערער את עצמאותם של המוסדות הדמוקרטיים השונים שתפקידם

¹ איתי מק, [המשטר בישראל: מדינה סף-סמכותנית בדרך לדיקטטורה](#), מכון זולת (28.5.2023).

² אליה אסייג, מיכל עברון-יניב, [משנות את נקודת המבט – אסטרטגיה להטמעת חשיבה מגדרית בחקיקה](#), מכון זולת (8.3.2024).

לבקר ולהגביל את כוחה של הרשות המבצעת. מנגנוני הפיקוח והביקורת במשטר דמוקרטי, כמו מערכת בתי משפט עצמאית, ייעוץ משפטי לממשלה, וכן ארגוני חברה אזרחית ותקשורת חופשית, מטרתם למנוע את עריצותו של הכוח השלטוני. פירוק המנגנונים, כמו גם עצם הפגיעה בעקרון הפרדת הרשויות, עלולים להוביל את השלטון לפעולות שרירותיות, לפגוע בשוויון, לנגוס בזכויות המיעוט ובקבוצות לא מיוצגות, ולהביא לשחיתות ולניצול לרעה של כוח.

מנקודת מבט שבוחנת את ההשלכות של הפגיעה בעצמאותם של המוסדות הדמוקרטיים על זכויות נשים כקבוצה, ניתן לזהות מאפיינים ייחודיים. ראשית, לנוכח העובדה שנשים סובלות מהפליה היסטורית ותרבותית שבאה לידי ביטוי בייצוג הפוליטי, בפערי שכר ובסוגים מובחנים של אלימות,³ ההגנות שמספקים הגורמים המפקחים על השלטון חיוניות ונצרכות באופן מובהק. כך, לשם הדוגמה, משטרה שאינה מקצועית ועצמאית לא תטפל באופן משיביע רצון בתלונות על אלימות במשפחה ונשים נפגעות אלימות ישלמו את המחיר; בית משפט שאינו עצמאי אלא כפוף למינוי פוליטיקאים לא יעסוק באופן נטול פניות בתיקים שעוסקים בהפליית עובדות בשירות המדינה; אם נציב שירות המדינה יהיה אדם לא מקצועי אלא נאמן לשלטון, נשים הרוות לא יזכו להגנה מלאה מפני פיטורין; אם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לא תהיה עצמאית אלא ימונו בה נאמני שלטון, הנתונים בנוגע לפערי שכר מגדריים, למשל, לא בהכרח יוצגו באופן אמין ולא יטופלו.⁴ ואלה רק דוגמאות שמטרתן לסבר את האוזן.

שנית, מעבר להפליה כלפי נשים שאינה "מוצהרת" או רשמית, במדינת ישראל מאז היווסדה קיימים מרחבים שבהם באופן מוצהר וממוסד – חוקי להפלות נשים.⁵ המרחב הראשון הוא דיני נישואין וגירושין הכפופים לדין הדתי. על פי חוק, יהודים מחויבים להתחתן ולהתגרש במדינת ישראל במסגרת הממסד הדתי שמדיר נשים מתפקידי שיפוט, וכן מפעיל את דין ההלכה היהודי שמחיל סטנדרט לא שוויוני על נשים.⁶ באופן דומה, נשים מוסלמיות כפופות לדין השרעי, נשים דרוזיות לדין הדרוזי ונשים נוצריות לדין הכנסייה.⁷ המרחב השני הוא השירות בכוחות הביטחון, שמאפשר לגופי הביטחון לדחות את קבלתן של נשים לתפקיד מסוים "אם הדבר מתחייב ממהותו או מאופיו של התפקיד".⁸ והשלישי נוגע לנומרות הנוגעות למיעוט החרדי ולהתחשבות בצרכיו ובדרישות ההפרדה המגדרית והדרת נשים שעולות מטעם מנהיגי ועסקני הציבור החרדי, בעיקר על רקע הכוח הפוליטי של חברה זו. ביחס לשלושה מרחבים אלה בית המשפט הוא שחקן חשוב בהגנה על זכויות נשים. זאת בין היתר משום

³ לקט נתונים לרגל יום האשה הבין-לאומי 2024, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (6.3.2024).

⁴ ראו למשל: נתי טוקר, [נתינתו ניסה למנות את מקורבו למ"מ הסטטיסטיקאי הראשי – וחזר בו](#), דה מרקר (22.2.2023).

⁵ לנוכח זאת מדינת ישראל אף הסתייגה מסעיפים באמנה לביעור כל הצורות של אפליה נגד נשים (CEDAW) אף שאשררה את האמנה. וזאת ביחס לחובה לנהוג בשוויון בכל הנוגע לדיני אישות ומשפחה, וכן בהקשר של מינוי לתפקידים דתיים.

⁶ ראו סעיפים 5 ו-7 (ג) לחוק שיווי זכויות האשה, תשי"א-1951 (להלן: חוק שיווי זכויות האשה) שמדגישים שעקרון השוויון לא חל בדיני נישואין וגירושין, כמו גם באפשרות למנות נשים לתפקידים ציבוריים דתיים. יצוין שנשים מוסלמיות ישראליות כפופות לדין השרעי במסגרת דיני המשפחה, ובאופן דומה נשים מדתות אחרות כפופות לדין הדתי, בהתאם לפקודה המנדטורית: סימן 51 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1947-1922.

⁷ על העוולות שיוצר הדין הכנסייתי כלפי אזרחים נוצרים, ראו: ניצן כספי שילוני, [דרך ללא מוצא: נשים וגברים כלואים בנישואין בישראל, בלוג מרכז מינרבה לזכויות האדם – האוניברסיטה העברית בירושלים](#) (20.7.2022).

⁸ סעיף 6(ד) לחוק שיווי זכויות האשה.

שהרשויות הרלוונטיות נוטות שלא לבכר את הזכות לשוויון על פני אינטרסים אחרים של ההגמוניה. הדבר נכון ביתר שאת ביחס לנשים מקבוצות מיעוט או שוליים חברתיות – כגון נשים ערביות, נשים בעוני, נשים חרדיות – שהינן פגיעות יותר ועל כן נזקקות להגנת המוסדות הדמוקרטיים באופן ייחודי, וכרסום במעמדן אף עלול להיות בעל השלכות חמורות עליהן.⁹

לנוכח ההשפעות הצפויות של המהפכה המשטרית על זכויותיהן של נשים ממיקומים חברתיים שונים, נצביע על עיקרי החקיקה שהתקבלה וכן על הצעות חוק שעדיין מקודמות, שמחלישות גופי בקרה הנחוצים להגנה על הדמוקרטיה.

• החקיקה להחלשת מערכת המשפט

כאמור לעיל, לבית המשפט תפקיד מרכזי בהגנה על זכויות נשים, ובפסיקותיו שינה את המאזן וחייב את הפעלתו של עקרון השוויון באופן שהשפיע באופן מהותי והיסטורי על מצב הנשים הנשים במדינה. כך למשל בפרשת אליס מילר, פתח בית המשפט לנשים את שערי קורס טיס, חרף ההתנגדות של מפקדי הצבא; במסגרת עתירה נגד משרד התחבורה וחברת אנד, אסר בית המשפט על דחיקת נשים לאחור בתחבורה הציבורית; בשלל עתירות אסר בית המשפט על בתי הדין הרבניים לפסוק בענייני חלוקת רכוש של בני זוג גרושים על פי ההלכה וחייב אותם לדון על פי הדין האזרחי, ועוד ועוד. לנוכח זאת, ברור כי נשים עלולות להיפגע אנושות מתהליך פוליטיזציה של בתי המשפט שעלול להביא למינוי שופטים הנאמנים לגורמי השלטון. זאת ביתר שאת בשל כוחם הפוליטי והמחויבות הקואליציונית (בעיקר בממשלה הנוכחית) כלפי גורמים המקורבים לממסד הדתי.

התיקון לחוק יסוד: השפיטה אשר עוסק בהרכב הוועדה למינוי שופטים עבר בקריאה ראשונה כבר בפברואר 2023, ומאז נותר בהמתנה.¹⁰ החל מינואר 2025, לאחר פרסום מתווה לוי-סער בנושא, ועדת החוקה, חוק ומשפט עוסקת בקידום החוק והכנתו לקריאה שנייה ושלישית.¹¹ גם בנוסחו העדכני, מדובר בחוק שפוגע אנושות בעצמאות בתי המשפט. העצמת כוחה של הממשלה במינוי שופטים ובקידומם, וכן, במידה רבה, בהדחתם, כתוצאה מהוצאת הגורמים המקצועיים מהוועדה, תוביל בהכרח להחלשתה ותלותה של מערכת המשפט בגורמים פוליטיים. אחת מהשלכותיה של הפגיעה בעצמאות מערכת המשפט היא צמצום דרמטי של ההגנה שתוכל להעניק, לרבות בהקשר של פגיעה בזכויות נשים כפי שהוסבר לעיל. יש לחדד כי ההגנה של מערכת המשפט על זכויות לא מתמקדת רק בערוץ ישיר של קבלת עתירות ותביעות, אלא עצם

⁹ ראו פסק דין שחייב את מפלגת אגודת ישראל לשנות את תקנון המפלגה כך שההפליה המגדרית לא תהיה מפורשת: בג"ץ 1823/15 **בן פורת נ' רשם המפלגות** (10.1.2019); פסק דין שפסל את החלטת שר האוצר ליברמן להפסיק מיידית את התמיכה במימון מעונות יום למשפחות אברכים: בג"ץ 5782/21 **זילבר נ' שר האוצר** (21.1.2022); פסק דין שתיקן את התבחנים לקבלת קצבת הבטחת הכנסה: בג"ץ 10662/04 **חסן נ' המוסד לביטוח לאומי** (28.2.2012).

¹⁰ **הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון מס' 3) (חיזוק הפרדת הרשויות)**, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

¹¹ **בדעון סער** Gideon Saar, facebook (9.1.2025); איתי מק, **מתווה לוי-סער: קריאה לאופוזיציה להצטרף לפירוק הדמוקרטיה, מכון זולת** (15.1.2025).

קיומה של מערכת חזקה ועצמאית משמש כגורם מרתיע לרשויות מפני שימוש ברעה בכוח וחריגה מזכויות יסוד.

בנוסף, ב-4.3.25 התקבל החוק למינוי נציב תלונות הציבור על השופטים כך שיהיה למעשה בשליטת הקואליציה (בניגוד למצב הנוכחי שבו הוא מתמנה על ידי הוועדה למינוי שופטים).¹² הפוליטיזציה של גוף זה פותחת פתח לניצול לרעה של הסמכויות הנרחבות שנתונות לו על פי חוק כבר היום.¹³ גם התיקון לחוק לשכת עורכי הדין עבר בקריאה שלישית ופורסם ברשומות ביום 27.1.2025.¹⁴ החוק מעניק לשר המשפטים את הסמכות לקבוע את גובה דמי החברה של לשכת עורכי הדין, ובכך מכפיף את הלשכה שמעמדה היה מקצועי ועצמאי, ללחצים מטעם הממשלה.¹⁵ באופן זה, הממשלה עלולה לדחוק בלשכה לתמוך בהצעות חוק אנטי-דמוקרטיות, וכן לתמוך במועמדים מטעם הממשלה בוועדה לבחירת שופטים ודיינים. פוליטיזציה כזו של בתי המשפט ובתי הדין הרבניים תפגע בהגנה על נשים בערכאות השונות.

לבסוף יש לציין גם כי הצעת חוק יסוד: השפיטה (תיקון-פסקת התגברות) הונחה על שולחן הכנסת לדיון מוקדם במספר נוסחים, ומטרתה להגביל את הביקורת השיפוטית על חקיקה.¹⁶ באופן זה תורחב האפשרות של הממשלה לחוקק דברי חקיקה שפוגעים בזכויות, ובפרט כאמור בזכויות נשים.

• שיתוק פעילותה של החברה האזרחית באמצעות "חוק העמותות"

ועדת השרים לענייני חקיקה החליטה ביום 16.2.2025 לתמוך בהצעת חוק למיסוי תרומות שמקבלות עמותות מישות מדינית זרה.¹⁷ על פי הצעת החוק, יוטל מס בשיעור של 80% על תרומות שמקבלות עמותות ממדינות זרות, וכן תישלל זכותן של אותן עמותות להגיש עתירות לבית המשפט בכל נושא. יצוין כי עמותות המתקצבות על ידי המדינה – יוחרגו מגזירה זו. מטרתה של ההצעה היא לייבש את מקורות המימון של ארגוני החברה האזרחית שמבקרים את הממשלה. ולצד זאת, הצעת החוק פוגעת בזכות הגישה לערכאות ובחופש ההתאגדות. עבור חלק מהארגונים מדובר למעשה בגזירה שתביא לסגירת העמותות.

חברה אזרחית פעילה היא אבן יסוד של דמוקרטיה בריאה, והיא ממלאת תפקיד מכריע בשמירה על זכויות האדם והאזרח. בראש ובראשונה, החברה האזרחית מהווה מנגנון חיוני לאיזון והגבלת

¹² [הצעת חוק נציב תלונות הציבור על שופטים \(תיקון מס, 6\) \(בחירת הנציב\), התשפ"ד - 2024](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת; נעה שפיגל, [הכנסת אישרה את החוק שיאפשר לקואליציה לשלוט בבחירת נציב התלונות על השופטים, הארץ \(4.3.2025\)](#).

¹³ איתי מק, [הנציב יהיה מצליח: מינוי פוליטי של נציב התלונות על השופטים פוגע בעצמאות בתי המשפט, מכון זולת \(9.7.2024\)](#).

¹⁴ [חוק לשכת עורכי הדין \(תיקון 45\), התשפ"ה - 2025](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

¹⁵ איתי מק, [השתלטות הממשלה על לשכת עורכי הדין באמצעות קביעת תקציבה, מכון זולת \(4.11.2024\)](#).

¹⁶ [הצעת חוק יסוד: השפיטה \(תיקון - פסקת התגברות\)](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת; איתי מק, [פסקת התגברות: כוח בלתי מוגבל לממשלה לפגוע בזכויות אדם, מכון זולת \(22.1.2023\)](#).

¹⁷ [הצעת חוק העמותות \(תיקון - תרומה מישות מדינית זרה\), התשפ"ה - 2024](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת. ראו להרחבה: איתי מק, [חוק העמותות: החוק לחיסול ארגוני החברה האזרחית החופשית, מכון זולת \(19.2.2025\)](#).

כוח השלטון. היא פועלת כשומר סף המפקח על פעולות הממשלה, מספקת ביקורת עצמאית ומקצועית על מדיניות, ומונעת ריכוז יתר של כוח בידי השלטון. תפקיד חשוב נוסף של החברה האזרחית הוא להעניק קול וייצוג לקבוצות מוחלשות באוכלוסייה.

האינטרסים של נשים כקבוצה מופלית, ובפרט של נשים מקבוצות פגיעות בחברה, נתמכים פעמים רבות על ידי ארגוני החברה האזרחית – מגוון עמותות העוסקות בשוויון מגדרי, שוויון בתעסוקה, דיני משפחה, מרכזי סיוע, פעילות נגד אלימות במשפחה, מסורבות גט, קידום אוכלוסיות פגיעות כמו נשים פלסטיניות, נשים חד הוריות, נשים בעוני ועוד. הסיוע הממשי שארגונים אלה מספקים לנשים במצבים שבהם המדינה נמנעת מלהעניק סיוע ושירותים נדרשים ואף מטילה מגבלות וממסדת אי שוויון, הוא קריטי. בנוסף, חלק גדול מפריצות הדרך בקידום זכויות נשים ובשינוי מעמדן בשיח הציבורי הובל על ידי עמותות ציבוריות. ההסדר המוצע בהצעה יוביל לפגיעה בחלק מהארגונים הללו עד כדי סגירתם, ובכך לעצירת הספקת שירותים, הגבלת הביקורת על הממשלה, מניעת הפעילות בשדה המשפטי לקידום זכויות נשים ועוד. נוסף על כך, ארגוני נשים זהו במקומות שונים בעולם כחלק משמעותי מההתנגדות והמאבק בממשלות פופוליסטיות שמבקשות לפגוע בדמוקרטיה,¹⁸ כך שהצרת צעדיהם משמעה גם דיכוי המחאה נגד המהפכה המשטרית.

• ניסיון לשלול את עצמאות הרשות לקידום מעמד האישה

הצעת חוק לביטולה של הרשות לקידום מעמד האישה כגוף עצמאי הונחה על שולחן הכנסת ביום 3.7.2023 על ידי לימור סון הר-מלך ממפלגת עוצמה יהודית וזו אושרה בקריאה טרומית.¹⁹ הצעת החוק מורה על הקמתה של רשות חלופית "לקידום נשים בישראל" שפעולותיה יוכפפו לממשלה ויהיו נתונות לשיקול דעתה של השרה הממונה. זאת בניגוד לחוק הקיים כיום, לפיו הרשות היא גוף מקצועי עצמאי שתפקידו לפקח על הממשלה בתחום של שוויון מגדרי ואלימות נגד נשים ובידי הרשות כלים סטטוטוריים לקידום זכויות נשים וצמצום פערם מגדריים. במקביל התבצע עם הקמת הממשלה מהלך פוליטי שבו הרשות הועברה לאחריות "המשרד לקידום מעמד האישה" – שנפתח לראשונה עם הקמת הממשלה בינואר 2023 ונסגר שנה אחר כך – ולאחר מכן הושבה הרשות לאחריותו של המשרד לשוויון חברתי. התנהלות זו ממחישה את הפוליטיזציה בה נגוע הניהול של גוף מקצועי וותיק שעליו לשמור על עצמאות על מנת למלא את תפקידו בקידום שוויון מגדרי.

לסיכום, הכרסום המתמשך ברכיבי היסוד של המשטר הדמוקרטי בישראל מהווה איום ממשי על זכויות נשים, שעלול להוביל לנסיגה משמעותית בהישגים לאחר מאבק ארוך שנים. החלשת מערכת המשפט העצמאית והגבלת פעילות החברה האזרחית מערערים את המנגנונים החיוניים להגנה על זכויות נשים ולקידום שוויון מגדרי. מצב זה מדאיג במיוחד בהתחשב במעמדן הייחודי של נשים בישראל, הנתון

¹⁸ Conny Roggeband & Andrea Krizsán, [Democratic backsliding and the backlash against women's rights: Understanding the current challenges for feminist politics](#), UN Women Discussion Papers (2020).

¹⁹ [הצעת חוק לקידום הנשים בישראל, התשפ"ג - 2023](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

מראש למגבלות מוסדיות בתחומים כמו דיני משפחה, שירות צבאי והדרה במרחב הציבורי בשל התחשבות במיעוט החרדי. ללא מערכת איזונים ובלמים דמוקרטית חזקה, ובהיעדר גורמי פיקוח עצמאיים ומקצועיים, נשים עלולות למצוא את עצמן חשופות יותר להפליה, להדרה ולפגיעה בזכויותיהן הבסיסיות.

2. צמצום הייצוג של נשים במרחב הפוליטי ובמערכות הציבוריות

הכנסת ה-25 בישרה ירידה חדה בשיעור הנשים המכהנות כחברות כנסת: בעוד שבכנסת ה-24 כיהנו 45 נשים כחברות כנסת, הרי שבכנסת הנוכחית יש 29 חברות כנסת בלבד.²⁰ באופן דומה, מספר השרות עומד על חמש בלבד (מתוך 31 משרדי ממשלה סך הכל),²¹ ושיעור זה דירדר את ישראל בדירוג העולמי של האו"ם לנשים בתפקידים מיניסטריאליים למקום 116 מתוך 193 (הידרדרות של 69 מקומות).²² שיעור הנשים כמנכ"ליות של משרדים נמוך באופן קיצוני – אישה אחת בלבד מכהנת כמנכ"לית במשרד לקידום מעמד האישה וגם היא מונתה כממלאת מקום, אף אישה לא מונתה לתפקיד במינוי קבוע.²³

לצד זאת, בבחירות לרשויות מקומיות שנערכו בשנת 2024, שיעורן של נשים בקרב ראשי רשויות נשאר סטטי.²⁴ באשר לשיעור נשים כחברות במועצות הרשות, הרי ששיעור הנשים היהודיות עלה, ואולם שיעור הנשים הערביות במועצות לא השתנה כלל, ועומד על שיעור נמוך מאוד של 2%. בהקשר זה, לא מן הנמנע לציין כי על פי תיקון חוק משנת 2014 לחוק מימון בחירות ברשויות המקומיות, סיעה במועצה המקומית ששליש מחבריה הם נשים זכאית ל-15% מסכום מימון מכלגות.²⁵ כלומר: קיים תמריץ לייצוג הולם עבור נשים במסגרת הפוליטיקה המקומית, ויתכן שיש לכך השפעה על תוצאות הבחירות ברשויות המקומיות ולשיעור הנשים. בניגוד לכך, לא קיימת הוראה חוקית מקבילה במנגנון מימון מכלגות בבחירות הארציות. אף שבמהלך השנים (לרבות בכנסת הנוכחית) הונחו על שולחן הכנסת הצעות חוק פרטיות שמבקשות לייצר תמריץ לייצור הולם לנשים, הרי שהצעות אלה לא קודמו על ידי הממשלות בעבר, ובוודאי שלא על ידי הממשלה הנוכחית. יש להעיר כי המצב בישראל ביחס לסוגיית הייצוג מעורר קושי מיוחד, שכן הסיעות החרדיות בכנסת מונעות מנשים באופן קטגורי להתמודד במסגרתן.

במקביל לירידה בשיעור השתתפותן של נשים במרחב הפוליטי הארצי, ניתן לציין כי היוזמה לעגן בחקיקה ייצוג הולם לנשים במסגרת דירקטוריונים של חברות ציבוריות – נדחתה. זאת אף שוועדת

²⁰ כל חברות הכנסת ה-25 לפי שם משפחה, חברי הכנסת ה-25 – אתר הכנסת.

²¹ הממשלה ה-37: הרכב הממשלה הנוכחי, ממשלות ישראל – אתר הכנסת.

²² שבי גטניו, חמש מתוך שלושים: נפילה חופשית בדירוג העולמי לייצוג נשים בממשלה, שקוף (29.12.2022).

²³ אסף שפירא, דפנה אבירם-ניצן, עילי גבאי, נסרין אבו עסלה, ניתוח מגדרי של מנכ"לים במשרדי הממשלה, 2003-2025, המכון הישראלי לדמוקרטיה (2.3.2025). וראו פסק דין שניתן ביום 24.2.2025 ומחייב את הממשלה בייצוג הולם במינוי מנכ"ליות משרדים: בג"ץ 1363/23 שדולת הנשים בישראל נ' הממשלה (24.2.25).

²⁴ אריאל פינקלשטיין, ניתוח תוצאות הבחירות לרשויות המקומיות 2024, המכון הישראלי לדמוקרטיה (8.4.2024).

²⁵ חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (תיקון מס' 12) התשע"ד – 2014, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

חוקה, חוק ומשפט דנה בימים אלה בהצעה לתיקון חוק החברות, ומתבקש כי יכלילו הוראה זו במסגרת ההסדר הנדון.²⁶

חרף החשיבות של סוגיית הייצוג ההולם של נשים במרחב הציבורי, יש לשים לב גם למגמה שמאפיינת מפלגות ימין רדיקלי ברחבי העולם: כפי שעולה ממחקר שנערך בישראל, בארה"ב ובגרמניה, קיימת נטייה של קבוצות שמרניות אנטי-ליברליות להכליל נציגות של נשים כדרך לריכוך ההתנגדות הליברלית כלפי אותן קבוצות.²⁷ אותן נשים, כך עולה, עשויות לקדם בעצמן מדיניות שמרנית ואנטי-פמיניסטית. ואכן ניתן להבחין, על פני הדברים, כי זו התנהלות שמאפיינת לעיתים חברות כנסת בקואליציה הישראלית. אם כן, סוגיית הייצוג היא מדד שמאפשר לבחון את הדמוקרטיה ואת מצבן של נשים באותה תרבות, ואולם התמונה בעניין זה מורכבת. במילים אחרות: ייצוג הולם של נשים הוא ערך בפני עצמו ויש לשאוף אליו, ואולם ייצוג הולם לא בהכרח מבטיח שמירה על אינטרסים של נשים כקבוצה.

3. הפרדה מגדרית והדרת נשים

העקרון שלפיו "נפרד אינו שווה" מוכר במשך שנים ארוכות על ידי המשפט הישראלי, וממנו נובע כי הפרדה היא פרקטיקה שנתפסת כפוגעת בזכות לשוויון.²⁸ ההנחה הליברלית היא שהפרדה תמיד מכוננת היררכיה ומייצרת חלוקה לא שוויונית במשאבים בין הקבוצות המופרדות. חרף זאת, הממשלה הנוכחית מערערת על עיקרון זה ומקדמת הצעות חוק ויוזמות שמטרתן לאפשר הפרדה מגדרית במרחב הציבורי. כך, הקואליציה מקדמת היתר להפרדה מגדרית במוסדות האקדמיים אף במסגרת תארים מתקדמים.²⁹ הצעת חוק זכויות הסטודנט (תיקון – מסלולי לימוד נפרדים), התשפ"ד-2024, שהגישה ח"כ סון הר-מלך ממפלגת עוצמה יהודית, עברה בכנסת בקריאה טרומית ביום 4.12.2024.³⁰ ההצעה מבקשת להתיר הפרדה מגדרית בכל מוסד אקדמי שיהיה מעוניין בכך, לרבות בתארים מתקדמים. באופן זה תיפגע זכותן של נשים לשוויון בתעסוקה, שכן במסגרת הנפרדת נשים מורשות ללמד אך ורק במסלולים המיועדים לנשים, בעוד גברים מורשים ללמד בכל המסלולים. כמו כן, הצעת החוק עלולה להסליל נשים למקצועות "צווארון ורוד" וכן לזלוג למרחבים נוספים כמו מקומות עבודה והכשרות מקצועיות.³¹ הצעה זו עלולה גם לפגוע ביוקרה וברמה האקדמית של המוסדות בישראל. יוער כי הצעת החוק אף תייצר מצב של הפליית נשים מוסלמיות ומקבוצות לא יהודיות אחרות, שכן המסלולים הנפרדים לנשים מיועדים לנשים יהודיות בלבד.

²⁶ טל הלל, פתרון הבעיה בחוק: "יצוג נשי הולם בדירקטוריונים של חברות ציבוריות, מכון זולת (5.11.2024).

²⁷ Julia Elad-Strenger, Lihi Ben-Shitrit & Sivan Hirsch-Hoefler, [Mainstreaming democratic backsliding: The role of gender stereotypes](#), *European Journal of Political Research*, 63.4:1397 (2024).

²⁸ ראו בהקשר זה: דו"ח הצוות המשרדי לבחינת תופעת הדרת הנשים במרחב הציבורי (מוגש ליועץ המשפטי לממשלה), משרד המשפטים (7.3.2013).

²⁹ יצוין כי במסגרת החלטת בית המשפט העליון בבג"ץ 6500/17 יופי תירוש נ' המועצה להשכלה גבוהה (4.3.2019) הותרה הפרדה באופן מוגבל, רק במסגרת תואר ראשון, ותוך הבטחת הזכות לשוויון בתעסוקה עבור נשים.

³⁰ [הצעת חוק זכויות הסטודנט \(תיקון – מסלולי לימוד נפרדים\)](#), התשפ"ד – 2024, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³¹ ראו: [דין בוועדת החינוך: לא להפרדה מגדרית באקדמיה](#), מכון זולת (21.2.2025).

בהקשר זה יצוין כי אין כל ספק שקידום השכלה בקרב החברה החרדית היא ערך חשוב, ובפרט כאשר מדובר בנשים חרדיות. ואולם פגיעה בזכות לשוויון ובתעסוקה לנשים במרחב הציבורי היא מחיר כבד מדי – זכויות של קבוצת מיעוט מוכרות על מנת לאפשר לקבוצה לשגשג, ואולם חברה דמוקרטית חפצת חיים לא יכולה לאפשר פגיעה בערכי הליבה שלה. יצוין כי הפגיעה בנשים היא אבסורדית במיוחד לנוכח העובדה כי הזכות לשוויון באקדמיה הושגה עבור נשים לפני תקופה לא ארוכה, והפערים המגדריים המשמעותיים במינויים לעמדות הבכירות באקדמיה עדיין רחוקים מלהיסגר.

פרקטיקה נוספת של הפרדה מגדרית שהממשלה ביקשה לקדם אך נבלמה על ידי היועצת המשפטית לממשלה, היא ההפרדה של ציבור המבלים באתרי רשות הטבע והגנים.³² השרה להגנת הסביבה עידית סילמן, הממונה על רשות הטבע והגנים, ביקשה להחיל באוגוסט 2023 שעות רחצה וביקור נפרדות בשני מעיינות באתרי הרשות, אף שרשות הטבע והגנים אינה מוסמכת להגביל כניסה לאתריה על בסיס קריטריון מגדרי בניגוד לחוק ולפסיקה הקיימים, האוסרים על הפרדה מגדרית במרחב הציבורי. הצעת חוק בנושא זה הונחה על ידי משה גפני ממפלגת יהדות התורה בינואר 2023 וטרם קודמה.³³ בנוסף יש לציין כי ההסכמים הקואליציוניים בעת הקמת הממשלה כללו את ההחלטה להתיר בחוק הפליה כאשר היא כרוכה בטעמים דתיים (במסגרת תיקון לחוק איסור הפליה במוצרים, שירותים וכניסה למקומות בידור), אך הצעת החוק הפרטית שהוגשה בנושא בדצמבר 2022 לא קודמה עדיין.³⁴

4. ירידה בביטחון האישי של נשים

• מדיניות ההפצה של כלי נשק

על פי נתונים של מרכז המידע של הכנסת, בשנים 2023 ו-2024 נרצחו, בהתאמה, 32 ו-35 נשים. זו עליה במספר הנשים שנרצחו מדי שנה מאז שנת 2020. 13 מבין הנשים שנרצחו, נורו למוות בנשק חם. רובן המכריע של הנשים שנרצחו בנשק חם הן ערביות (בשנת 2023 נרצחו כן 12 נשים ערביות ואף אישה יהודיה, ובשנת 2024 נרצחו כן 9 נשים ערביות ו-4 יהודיות).³⁵ בנוסף, כמעט מחצית (44%) מהנשים שנרצחו בישראל בשנים 2023-2024 על רקע פלילי, נרצחו על ידי קרוב משפחה.³⁶ כאשר מדובר על נשים יהודיות הנתון עומד על 68% מהנרצחות, בעוד רוב הנשים הערביות שנרצחו בישראל נרצחו על ידי חשוד שזהותו לא ידועה. נוסף על כך, 38% מהנשים שנרצחו על ידי אדם שבעבר הגישו עליו תלונה במשטרה על אלימות במשפחה. ומכאן עולה, וכך ממחקרים

³² טובה צימוקי, גלעד כרמלי, קובי נחשוני, [היועמ"שית בלמה רחצה בהפרדה, יהדות התורה דורשת לקדם את המהלך בחוק: "מנותקת"](#), ynet (10.8.2023).

³³ [הצעת חוק הסדרת מקומות רחצה \(תיקון\) - ייעוד זמנים לרחצה נפרדת באתרי טבע](#), התשפ"ג-2023, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³⁴ [הצעת חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים \(תיקון\) – פגיעה באמונה דתית](#), התשפ"ג-2022, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³⁵ ג'רי אלמו-קפיטל, [נתונים על רצח נשים, בדגש על רצח בנשק חם, 2020-2024](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת (2.2.2025).

³⁶ ג'רי אלמו-קפיטל, [נתונים על קורבנות רצח, בדגש על רצח נשים](#), מרכז המידע והמחקר של הכנסת (12.12.2024).

אמפיריים שנעשו בעולם, שהסוגייה של החזקת נשק חם משליכה ישירות על ביטחון של נשים במסגרת הביתית.³⁷

לאחר טבח השבעה באוקטובר יזם השר לביטחון לאומי (לשעבר) איתמר בן גביר תוכנית כוללת של הקלה בקריטריונים לחלוקת כלי נשק בישראל. באופן זה העניק המשרד לביטחון לאומי רישיונות נשק בממדים חסרי תקדים, ונוספו מעל 100 אלף אזרחים שנשאים נשק.³⁸ בנוסף לכך, במהלך חודש אוקטובר 2024 אישרה הוועדה לביטחון לאומי הרחבה של הקריטריונים לקבלת נשק, הנמכת סף ההכשרה הנדרש, חידוש אוטומטי של הרישיון להחזקתו והרשאה למשטרה לחלק נשק ללא כל קריטריון.³⁹ לצד זאת, ועדת שרים לענייני חקיקה אישרה את הצעת החוק לתיקון חוק כלי הירייה של ח"כ לימור סון הר-מלך, שעברה בקריאה טרומית ב-5.2.2025.⁴⁰ עיקרה של הצעת החוק היא שינוי המדיניות שלפיה מאבטחים במתקנים פרטיים לא נוטלים את כלי הנשק מעבר לשעות העבודה, אלא מחזיקים אותו באופן מוגבל רק בזמן התעסוקה. מדיניות זו נהגה החל משנת 2008 ועוגנה בחוק, לנוכח התפיסה שיש לצמצם את תפוצתם של כלי ירייה במרחב האזרחי. כעת היא עלולה להיפרץ ונשים עלולות לשלם את המחיר.

בהתאם לנתונים שהובאו מעלה, מדיניות הפצת הנשקים צפויה להשפיע ביתר שאת על מצבן של נשים ערביות. נשים ערביות הן קורבנות לרצח בשיעור גבוה בהרבה מחלקן באוכלוסייה – ב-53% מהמקרים שבהם נרצחו נשים בשנת 2023, הקורבן הייתה אישה ערבית (כאשר חלקן באוכלוסייה עומד על כ-19%), ובשנת 2024 שיעור הנשים הערביות שנרצחו מבין כלל הנשים היה 58%. נתונים אלה בלא ספק קשורים לממדי הפשיעה בחברה הערבית ולמדיניות הממשלה כלפיה. ממדי הפשיעה שהחלו להתמתן בזמן ממשלת בנט לפיד, זינקו בשנתיים שבהן מכהנת הממשלה ה-37: בשנת 2024 מספר מקרי הרצח בחברה הערבית עמד על 220, לעומת שנת 2022, אז מספר הקורבנות עמד על 109.⁴¹ יצוין כי רוב מקרי הרצח בשנת 2024 (שמרבית קורבנותיהם הינם גברים) בוצעו באמצעות נשק חם, חלקו הגדול על ידי נשק שניתן ברישיון ונגנב.⁴² ומכאן ברורה ההשפעה של הרחבת ההפצה של כלי הירייה בחברה הכללית על העלייה באלימות וברצח.

כאמור, הזינוק באלימות, בפשיעה ובמקרי הרצח הוא תוצאה של מדיניות ממשלתית. הממשלה הנוכחית מפגינה פעם אחר פעם עמדה שלפיה מיגור הפשיעה בחברה הערבית היא מחוץ

³⁷ Zeoli AM, Malinski R, Turchan B., [Risks and targeted interventions: firearms in intimate partner violence](#), *Epidemiologic Reviews Volume 38, Issue 1* (2016)

³⁸ להרחבה: [הצפת הרחובות בכלי נשק אינה ביטחון אלא הפקרת הביטחון](#), מכון זולת (29.11.2023).

³⁹ [דיון בוועדה לביטחון פנים מיום 15.10.24](#) – תקנות כלי הירייה (תנאי סף ותבחינים לקבלת רישיון פרטי לכלי ירייה והוראות נוספות) (תיקון), התשפ"ה-2024, אתר הכנסת.

⁴⁰ [הצעת חוק כלי הירייה \(תיקון\) – הפיכת ברירת המחדל של נשיאת נשק המשמש לשירותי שמירה בידי מאבטחים בכל הארץ](#), התשפ"ה – 2024, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁴¹ [מספר מקרי הרצח בחברה הערבית ממשיך לטפס](#), מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל (10.2.2025); ראו גם: ג'רי אלמו-קפיטל, [נתונים על רצח נשים, בדגש על רצח בנשק חם, 2024-2020](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת (2.2.2025).

⁴² אפרים לביא, מאיר אלרון, מוחמד ט. ותד, [הזנחת המאבק בפשיעה בחברה הערבית: איום על הביטחון הלאומי](#), INSS – המכון למחקרי ביטחון לאומי (24.6.2024).

לאינטרסים ולסדר העדיפויות שלה. כך, לוועדה הפרלמנטרית המיוחדת למיגור הפשיעה במגזר הערבי לא מונה יו"ר והיא לא פעילה; ושר האוצר בצלאל סמוטריץ' החליט בשנת 2024 לא להעביר לרשויות הערביות את מענקי האיזון,⁴³ וגם התקציבים שהוקצו עבור תוכניות החומש שנועדו להתמודד עם הפשיעה – לא הועברו. בחסות המלחמה, תקציבי החברה הערבית קוצצו פי שלושה מהקיצוץ הרוחבי במשרדי הממשלה.⁴⁴ הזנחה מכוונת זו מסכנת את חייהם של אזרחים חפים מפשע, ובתוכם את חייהן של נשים שסובלות מאלימות במשפחה.

• מדיניות המאבק באלימות במשפחה

בגזרת המדיניות של הממשלה הנוכחית ביחס לאלימות במשפחה ניתן למנות את ההחלטה שלא לצרף את ישראל לאמנת איסטנבול, שנכנסה לתוקף בשנת 2014. זאת בהתאם לסעיף 106 להסכם הקואליציוני של ראש הממשלה, בנימין נתניהו עם מפלגת הציונות הדתית, בו הוסכם כי "הממשלה לא תאשר את ההצטרפות לאמנת איסטנבול".

האמנה מבהירה כי אלימות כנגד נשים ואלימות במשפחה אינן עניין "פרטי", אלא תופעות שלמדינה יש חובה למגר, באמצעות מדיניות מקיפה ומשולבת. בבסיס האמנה ארבעה עקרונות: מניעה, הגנה, העמדה לדין וניטור. מאז כניסתה של האמנה לתוקף, חתמו עליה כ-40 מדינות, ולמעלה מ-30 כבר אישרו אותה.⁴⁵ ההסכמה שלא לצרף את ישראל לאמנה כתנאי מבהירה כי הממשלה הנוכחית אינה רואה בתופעת האלימות המגדרית בעיה בוערת הדורשת מענה מקיף, ומעידה על סדר העדיפויות של הממשלה בנושא זה.

יחד עם זאת, בחודש אוגוסט 2024 עבר התיקון לחוק למניעת אלימות במשפחה שמאפשר מעקב אחר גברים אלימים באמצעים אלקטרוניים.⁴⁶ מדובר בתיקון חשוב שחקיקתו החלה בממשלה הקודמת והוחל עליו דין רציפות. האיזוק האלקטרוני מסייע לשמור על ביטחונן של נשים, כאשר יש חשש שהפוגע יכר את צו ההגנה שהוטל עליו או שנשקפת ממנו סכנה גבוהה. ואולם יש לשים לב, שבהשוואה לנוסח המקורי שנוסח בימי הממשלה הקודמת, הוחלו כמה הסתייגויות שצמצמו את תחולתו, כמו הטלת מכסות שנתיות על האפשרות לשימוש באמצעי המעקב. עם חקיקת החוק הוטלה מכסה של עד 200 איזוקים אלקטרוניים, הגבלה מתמיהה לנוכח השיעורים הגבוהים של הגשת הבקשות לצווי הגנה. נוסף על כך יש לציין כי לאורך הליך החקיקה, הנרטיב שביקש ליצור השר הממונה, איתמר בן גביר, היא שקיימת תופעה משמעותית של תלונות שווא בידי נשים, שדומה בהיקפה לבעיה של אלימות במשפחה, ותפקידו לאזן בין השניים. כך התבטא בהודעה לתקשורת: "החוק יהיה מאוזן, בין מיצוי הדין בחלאות אדם שפוגעים בנשים, לבין מניעת האפשרות לפגוע בכל גבר באמצעות תלונות שווא".⁴⁷ היינו: השר שאמון על הגנה על הפרט, לרבות

⁴³ טלי חרותי-סובר, "האוצר עושה תרגיל: סמוטריץ' לא מעביר 200 מיליון שקל לרשויות הערביות, דה-מרקר (8.5.2024).

⁴⁴ יובל לקח, ראשי רשויות מזהירים: "הממשלה פוגעת בתוכנית החומש לחברה הערבית", דבר (20.2.2025).

⁴⁵ רעות גלבזום, מאבק באלימות נגד נשים: תמיכה בחתימה של ישראל על אמנת איסטנבול, מכון זולת (26.5.2022).

⁴⁶ חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון מס' 19 – הוראת שעה), התשפ"ג - 2023, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁴⁷ הדר גלעד, "בן גביר: איזוק אלקטרוני לגברים אלימים? צריך גם למנוע תלונות שווא", ynet (15.3.2023).

נשים נפגעות אלימות, מחזק את התפיסה שלפיה נשים נוטות להעליל על גברים, באופן הפוגע בהם באופן ממשי בדומה לאלימות כלפי נשים, וזאת מבלי שיש לתפיסה זו אחיזה ראייתית.⁴⁸

5. חיזוק כוחו של הממסד הדתי

• הרחבת סמכויות בתי הדין הדתיים

בניגוד לנרטיב שמייצרת הממשלה כלפי מערכת המשפט והרצון לצמצם את סמכותה ב"רפורמה משפטית", לגבי בתי הדין הדתיים המגמה הפוכה: הממשלה מבקשת להרחיב ולקדם את מעמדם של בתי הדין הדתיים, אותן ערכאות שמפעילות דין דתי שפוגע בזכותן של נשים לשוויון.

מיד לאחר הקמת הממשלה הנוכחית בינואר 2023 הונחו על שולחן הכנסת שתי הצעות חוק פרטיות מטעם חברי כנסת ממפלגת יהדות התורה בעניין חוק שיפוט בתי דין דתיים,⁴⁹ אשר נועדו להרחיב את סמכויותיהם של בתי הדין הדתיים לדון גם בנושאים אזרחיים (כגון תביעות ממוניות וסכסוכי עבודה) במסגרת הליך בוררות. הצעת החוק חלה על כל בתי הדין הדתיים – הרבניים, השרעיים והדרוזים, ומכאן שיש לה השפעה על נשים יהודיות, מוסלמיות ודרוזיות. הממשלה אישרה לקדם את החוקים, שעברו בקריאה טרומית בפברואר 2023 ומצויים בדיון בוועדת חוק, חוקה ומשפט.

במישור העקרוני, הענקת סמכויות לבתי הדין לדון בדיני ממונות, חוזים, תאגידים, נזיקין, דיני עבודה, ועוד, תיצור הלכה למעשה שיטת משפט עם דין כפול ולא הומוגני, מצב לא רצוי במדינת חוק דמוקרטית. אך בנוסף, צעד כזה יביא עימו פגיעה משמעותית וממשית בזכויות נשים, בהיבטים הבאים:

1. **הרחבת מימדי הדרת הנשים מתפקידים ציבוריים, ובפרט מינויים לשיפוט:** נשים מנועות מלהתמנות לתפקידי שיפוט בבתי הדין הרבניים (בבית הדין השרעי מונתה בשנת 2017 לראשונה אישה אחת לתפקיד קאדית).⁵⁰ הצעת החוק תעצים את מעמדו של בית הדין שידון כעת גם בעניינים אזרחיים ותרחיב את ההפליה הסימבולית והקונקרטי כלפי נשים במערכות הציבוריות. יוער, כי על פי ההלכה היהודית, נשים לא בהכרח מנועות מלכהן בתפקידי שיפוט, ובוודאי בבוררות, אלא שהממסד הדתי בישראל נוקט בפרשנות מחמירה במיוחד בהקשרים אלה.

⁴⁸ ניצן כספי שילוני, [השמרנים ומאבקם נגד המאבק באלימות במשפחה](#), דעות 102 (אוקטובר 2022).

⁴⁹ [הצעת חוק שיפוט בתי דין דתיים \(בוררות\)](#), התשפ"ג-2023 (פ/1578), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת; [הצעת חוק שיפוט בתי דין דתיים \(בוררות\)](#), התשפ"ג-2023 (פ/1579), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁵⁰ טובה צימוקי, [היסטוריה: אישה מונתה לקאדית בבית הדין השרעי](#), ynet (25.4.2017).

2. **החלת דין מהותי ופרוצדורלי מפלה כלפי נשים:** עבור ההלכה היהודית המגדר הוא קטגוריה רלוונטית לצורך החלת דין מהותי ופרוצדורלי שונה. כך, נשים פסולות בחלק מהמקרים לעדות, דיני ממונות ביחס לנשים נשואות אינם שוויוניים, ועוד.
3. **בוררות בידי משפחה לא נובעת מהסכמה מלאה:** הצעת החוק לא מחריגה דיני בורות בין בני זוג או בני זוג לשעבר. מאחר שדיני הנישואין והגירושין הדתיים (שאומצו על ידי המחוקק הישראלי) יוצרים באופן אינהרנטי יחסי כוח בלתי שוויוניים, הרי הסכמה לדון בבוררות בענייני משפחה – אינה משקפת הסכמה מלאה כאשר היא ניתנת תוך הליך גירושין.
4. **הסכמה לבוררות תחת יחסי כוח אחרים לא משקפת רצון חופשי:** על פי ההצעה, הסדר הבוררות יחול על בעלי דין רק אם חתמו על הסכם בורות. ואולם יחסי כוח בלתי שוויוניים בין בעלי הדין לא מאפשרים לתפוס את ההסכמה לדון בבוררות כרצון חופשי. כך, ביחסים שבין מעסיק לעובד, למשל. יוער כי חשש נוסף הוא מפני יצירת לחץ קהילתי או תרבותי על נשים להסכים להסדר בורות. למשל: גננות חרדיות עלולות לחתום בתחילת העסקתן על הסכם בורות במקרה של סכסוך עבודה מתוך אילוץ תעסוקתי ותרבותי-קהילתי כאחד.
5. **בוררות מטבעה פוגעת בצד המוחלש:** הליכי בורות אינם שקופים, פסק הדין לא מפורסם, הוא בלתי ניתן לערעור ברוב המקרים, והבוררים לא כפופים לדין הפרוצדורלי, לרבות דיני ראיות. מטעמים אלה, הליך בורות לרוב נחשב כהליך פוגעני כלפי הצד המוחלש.
6. **קיום הליכי בורות על חשבון תביעותיהן של נשים עגונות ומסורבות גט:** בבתי הדין הרבניים נידונים ענייניהן של נשים בהליכי גירושין שכלואות בנישואין בלתי רצויים בגין סרבנות גט. הענקת סמכויות בורות נוספות לבתי הדין עלולה להטיל עומס על הרכבי הדיינים, וזאת על חשבון זמן שיפוטי של הנשים שממילא נגרם להן עוול.

• מינוי רבנים ללא הגבלה

בחודש ינואר 2025 עבר התיקון לחוק שירותי הדת היהודיים ("חוק הרבנים") ביוזמתו של ח"כ ארז מלול מש"ס.⁵¹ החוק מאפשר מינוי בלתי מוגבל של רבנים ועובדי שירותי דת על פי שיקול דעתו של השר לשירותי דת, יצירת תקנים חדשים של עובדי שירותי הדת ושינוי שכרם של רבנים. על אף ניסיונות האופוזיציה להכפיף את הסמכות של השר לשירותי דת להסכמת שר האוצר, נוסח החוק עבר כך שקיימת רק חובת התייעצות עם שר האוצר, ואין צורך בהסכמתו. עלות החוק המשוערת היא כ-40 מיליון שקלים לשנה.⁵²

על מנת לרכך ואולי גם "להלבין" את משמעות החוק בציבור, יוזמיו טרחו להצהיר שוב ושוב שהסמכות של השר במסגרת זו כוללת גם מינוי בלניות וקביעת שכרן. אלא שבניגוד לרבנים,

⁵¹ [חוק שירותי הדת היהודיים \(תיקון מס' 27\), התשפ"ה – 2025](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁵² טלי חרותי-סובר, "זו שחיתות": אושר סופית החוק שיאפשר ליצור משרות לרבנים במימון ציבורי – ללא הגבלה, דה-מרקר (13.1.2025).

שזוכים לשכר מכובד, למעמד ולכוח פוליטי, הבלניות, עובדות המקוואות, הן נשים שעוסקות בתפקיד שלא מעניק להן יוקרה, בשכר זעום (אף שכעת שר הדתות יכול להעלות את שכרן) ועבודתן היא קשה ופיזית (השגחה על נשים טובלות וניקוי חדרי הרחצה והשירותים). נוסף על כך, בניגוד למינוי רבנים שתקניו בלתי מוגבלים על פי החוק הנוכחי, הרי שמספרן של בלניות הוא מוגבל, בהתאם למספר המקוואות הקיים ברשויות המקומיות, וכן אין כל ערובה שהשר יחליט להעלות את שכרן.

אם כן, מעבר לעובדה שמדובר בחוק שכל מטרתו היא לספק תעסוקה ושכר על פי שיקול דעת השר הבלעדית, באופן שעלול להוביל לשחיתות, יש לחוק היבטים מגדריים – הוא צפוי לחזק את מינויים של גברים לתפקידים ציבוריים דתיים בעלי ייחוס באמצעות כספי ציבור, וכך לחזק את מגמת דחיקתן של נשים כנושאות בתפקידים ציבוריים דתיים.

ההיבט המגדרי המעמדי מתבהר עוד באמצעות חקיקה נוספת שהעבירה הממשלה – תיקון לחוק הרבנות הראשית שהתקבל בכנסת בחודש דצמבר 2024.⁵³ תיקון זה עסק בעיקרו בוועדה שתפקידה לבחור את הרבנים הראשיים לישראל, כמו גם את מועצת הרבנות הראשית (מעין דירקטוריון של הרבנות הראשית). מועצת הרבנות כמובן כוללת גברים בלבד, ואולם הגוף הבוחר את המועצה כולל כמה קבוצות של אנשי ציבור: רבנים, ראשי רשויות מקומיות, פוליטיקאים ועוד. בקבוצות האחרונות עשויות להיכלל נשים. התיקון לחוק הורה ששיעור הנשים בגוף הבוחר יעמוד על 20%, ובכך היטיב במידה מסוימת את ייצוג הנשים בוועדה. ואולם התיקון כלל הוראה נוספת שנוגעת לגוף הבוחר, ולפיו בקרב קבוצת "הרבנים" שכלולים בגוף הבוחר, ייכללו אך ורק אנשים שקיבלו הסמכה רשמית מהרבנות הראשית לישראל. מטרת תיקון זה היא למנוע מנשים להיות כלולות בקבוצה זו, ובכך לעקוף פסיקת בג"ץ שקבעה שעל הרבנות הראשית לשקול את הכללתן של נשים בעלות הכשרה תורנית רחבה בקבוצת "הרבנים" בגוף הבוחר, וכך לקבע בחוק את אי ההכרה במומחיותן של נשים כמנהיגות דתיות ותלמידות חכמים.⁵⁴

6. שינוי השיח הציבורי לאנטי-ליברלי

בנוסף למהלכי הממשלה לקידום חקיקה ומדיניות, היא גם משפיעה על שינוי השיח הציבורי בהקשר של ערכים ליברליים, באופן שעלול להסיג את מצבן של נשים לאחר. עקרון השוויון, גם אם לא תמיד יושם בפועל, נתפס בציבור כחלק מליבת הערכים של מדינת ישראל. בקווי היסוד של ממשלת ישראל הראשונה הוצהר כי "יקויים שוויון מלא וגמור של האשה – שוויון בזכויות ובחובות, בחיי המדינה, החברה והמשק ובכל מערכת החוקים".⁵⁵ בהתאם לכך, אחד החוקים הראשונים שהוגשו לאסיפה המכוננת הוא חוק שיווי זכויות האישה. המאבק למימוש שוויון זכויות לנשים אמנם נמשך מאז קום

⁵³ [חוק הרבנות הראשית לישראל \(תיקון מס' 8\), התשפ"ה - 2024](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁵⁴ בג"ץ 7583/22 [המרכז לקידום מעמד האישה ע"ש רות ועמנואל רקמן באוניברסיטת בר אילן נ' הרבנים הראשיים לישראל](#) (14.1.2024).

⁵⁵ [חוק שיווי זכויות האישה, התשי"א-1951](#), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

המדינה, אך המגמה שמובילה הממשלה הנוכחית היא של שינוי של השיח לאנטי-ליברלי וככזה שבו הזכות לשוויון כבר אינה מובנת מאליה. מגמה זו ניתן להדגים בהשוואה בין שתי שדולות למען נשים חרדיות שהוקמו בכנסת בשנים האחרונות. בחודש מרץ 2018 הקימו חברות הכנסת מרב מיכאלי ועאידה תומא סלימאן את "השדולה לנשים חרדיות".⁵⁶ המטרה של השדולה הייתה לספק פלטפורמה חלופית לנשים חרדיות, משום שהייצוג הפוליטי במפלגות החרדיות נשלל מהן. השדולה הוקמה בשיתוף ארגון של נשים חרדיות – "נבחרות", ארגון פמיניסטי שפועל למען זכויות לייצוג ולשוויון עבור נשים חרדיות, ובאירועיה לקחו חלק פעילות וארגונים פמיניסטיים. מטרתה הייתה לקדם את סוגיית הייצוג הפוליטי של נשים חרדיות, וכן אינטרסים אחרים, כמו קידום בריאות הנשים החרדיות, סוגיית הפגיעות המיניות ועוד. לעומת זאת, בחודש מאי 2023 הקימה ח"כ לימור סון הר-מלך את "השדולה למען האישה החרדית והדתית". באירוע ההשקה נכחו נשים כמו ענת גופשטיין, העומדת לצד בן זוגה בן-ציון (בנצי) גופשטיין בראש ארגון "להבה", ואליז פיין, יועצת מיניות ובעברה נערת גבעות שהורשעה בהסתה לאלימות. ארגוני נשים פמיניסטיים, לרבות ארגוני נשים דתיות וחרדיות, שביקשו להשתתף באירוע ההשקה, נידחו על ידי סון הר-מלך ולא קיבלו הזמנה.⁵⁷ בדברי הפתיחה לייסוד השדולה הצהירה השרה אורית סטרוק: "מבחינתנו כנשים מאמינות, המאבק על זכויות נשים אינו בשום אופן הרצון להידמות לגברים... [אלא להציג] את האישה האמונית הדתית והחרדית במלוא תפארתה, אישה שהערכים שלה הם קדושה, טהרה, צניעות, ילודה".⁵⁸ טהרה, צניעות וילודה, ולא שוויון הזדמנויות, ייצוג פוליטי ומאבק באלימות מגדרית. סון הר-מלך הוסיפה כי מבחינתה, מטרת השדולה היא "שינוי והיפוך עולם השיח המגדרי משיח מפלג, מרחיק לוחמני ומנותק לשיח מחבר". ובמילים אחרות, מאבקה של השדולה למען הנשים הדתיות והחרדיות הוא, בראש ובראשונה, נגד הרעיונות של התנועות הפמיניסטיות לדורותיהן, או ליתר דיוק, נגד עקרונות הפמיניזם כפי שהן תופסות אותם.

הנושאים שנדונו בדיוני השדולה של סון הר-מלך, שהתקיימו כולם בכנסת, היו למשל: "הזכות" להפרדה באירועים ציבוריים, "הזכות" להפרדה בלימודים אקדמיים והתנגדות לשירות נשים בצבא. העיסוק בפגיעות מיניות, שמהווה סוגיה מרכזית בפעילות של ארגוני נשים, בא לידי ביטוי במסגרת השדולה בעיקר (אם לא רק) בהקשר של "פשעי מין על רקע לאומני". כלומר: המאבק בעבירות מין של שדולה זו ממוקד בפגיעות שנעשו על ידי גברים פלסטינים לנשים יהודיות, ולא בעבירות מין כתופעה קשה בפני עצמה שיש להיאבק בה.⁵⁹ אף שהחמרה בעונשם של עברייני מין היא לא דבר רע כשלעצמו, הרעיון שאונס על רקע לאומני חמור יותר מאונס על ידי בן הקבוצה של הנפגעת למעשה מנכס את הגוף שלה והופך אותו לרכוש הלאום, ובמקביל מקטין מחומרת מרבית מעשי הפגיעה המינית.

יש לציין כי בהתבטאויות מטעם שדולה זו כדוגמא, כמו גם ברבים מדברי ההסבר של הצעות החוק הפרטיות שעולות מטעם מפלגות הקואליציה, מקודמים ערכים של שיח אנטי-ליברלי ש"מתחפש"

⁵⁶ [השקת השדולה לנשים חרדיות בכנסת בראשות ח"כ מרב מיכאלי וחה"כ עאידה תומא סלימאן](#), מרכז רקמן לקידום מעמד האשה (28.3.2018).

⁵⁷ נופר משה פרדו וורד פלמן, [ארגוני הנשים החרדיות הגדולים – לא הורשו להיכנס לשדולה בכנסת בנושא](#), כאן (10.7.2023).

⁵⁸ חזקי ברוך, ["ציר עוקף לוועדה האופוזיציונית": הושקה שדולה לאשה הדתית](#), ערוץ 7 (29.5.2023).

⁵⁹ חזקי ברוך, [עדויות מצמררות בכנס "הטרור הלאומני – פשעי מין על רקע לאומני"](#), ערוץ 7 (21.7.2024).

לשיח זכויות. כך, הפרדה באקדמיה מתויגת כ"זכות להפרדה", והפרדה באירועים במרחב הציבורי מכונה "זכות לתרבות". בשונה מהעבר, אז גורמים שמרניים התבססו על רטוריקה ערכית מהותנית ואף שפה דתית, כעת גורמים אלה מתווכים את הרעיונות שלהם לציבור הרחב באמצעות רטוריקה פמיניסטית-כביכול ושיח של זכויות ליברליות, זכות להגדרה עצמית של קבוצה או הזכות לתרבות. שימוש זה בשפה מקדם שיח רליטיביסטי שלפיו הזכות לשוויון שווה במעמדה ל"זכות להפלות".

דוגמה נוספת לקיבוע נרטיב שפוגע בנשים, מתבטא בשיח שמערער על ההגנות שניתנות לנשים כנגד אלימות מינית ואלימות במשפחה. כך, הציטוט שהובא לעיל של ח"כ איתמר בן גביר, בהקשר של חוק איזוק אלקטרוני ש"מאזן" לדבריו, בין הגנה על נשים מפני אלימות לבין הגנה על גברים מפני "תלונות שווא" שמעלילות נשים. סוגיית תלונות השווא, ששיעורה אפסי בהקשר של אלימות מגדרית, מקודמת לתוך השיח הציבורי על ידי גורמים רגרסיביים ומשמשת בלם בפני טיפול בתופעת האלימות במשפחה. באופן דומה, מצעה של מפלגת הציונות הדתית, שבראשה עומד שר האוצר בצלאל סמוטריץ', כלל בבחירות האחרונות הצעה ל"רפורמה בדיני משפחה" שתכלול טיפול ב"תופעת תלונות השווא", אך לא באלימות במשפחה.⁶⁰ בעוד שבעבר התייחסות אל העוולות של דיני המשפחה כקשורות ל"בעיה" של תלונות שווא מצד נשים הייתה שייכת לארגונים שוליים, בממשלה הנוכחית התפיסה הזו מקודמת על ידי שריה הבכירים ועל ידי בכירים בקואליציה, באופן שמשפיע לא רק על ההחלטות המתקבלות והמדיניות אלא גם על עיצוב השיח הציבורי.

סיכום והצעת החוק של זולת להטמעת חשיבה מגדרית בחקיקה

המגמה העולה מסקירה זו היא של הרעה משמעותית במצבן של נשים בישראל, שיהיה פגיע יותר כתוצאה ממהלכי הממשלה. זכויותיהן ורווחתן של נשים בישראל עומדים בסכנת נסיגה בדרכים מגוונות כתוצאה ממספר מאפיינים של הממשלה ה-37: קידום המהפכה המשטרית על בסיס תפיסות פופוליסטיות פוגע בעצמאות המוסדות הדמוקרטיים ובהגנה על זכויות האדם ובתוכן על זכויות נשים; האופי השמרני והאנטי-ליברלי של הקואליציה מונע ייצוג הולם בתפקידים ציבוריים ובשולחן מקבלי ההחלטות; חיזוק האלמנט הדתי-שמרני מטעם הקואליציה מוביל לחקיקה שמפלה נשים, מדירה אותן ומרחיבה את סמכויות המוסדות הדתיים שבמהותם אי שוויון כלפי נשים, וכן משנה את השיח הליברלי לשיח שמבקש להגן על "זכות ההפליה"; נוסף על כך, גישות מסורתיות ואף לאומניות מציבות את ביטחון ושלומן של נשים במסגרת המשפחה כשוליים בהשוואה להגנה מפני סוגים אחרים של אלימות. אין כל ספק שאם הכיוונים שאליהם הממשלה ה-37 מובילה לא ייעצרו מידית, מצבן של נשים בישראל ידרדר במדרון.

על מנת להתמודד עם מגמה מדאיגה זו, מעבר להכרח בעצירה מוחלטת של חקיקת המהפכה המשטרית והמדיניות שפוגעת בנשים, **מכון זולת גיבש הצעת חוק שנועדה לקדם הטמעת חשיבה**

⁶⁰ מצע מפלגת "הציונות הדתית" לבחירות 2022. נוסף על טיפול ב"תלונות שווא" הציעה הציונות הדתית במסגרת "רפורמה בדיני המשפחה" תיקון לחוק כך שתשלום דמי מזונות ילדים יוטל על אבות ואימהות באופן שווה.

מגדרית (Gender Mainstreaming) בחקיקה.⁶¹ ההצעה קוראת לתקן את סעיף חוות הדעת המגדרית בחוק שיווי זכויות האישה,⁶² המחייב את המחוקק לבחון את ההשלכות הצפויות על השוויון המגדרי, כך שיחול על כל דבר חקיקה המקודם בוועדות הכנסת. זאת במסגרת תוכנית רחבה יותר לקידום הטמעת חשיבה מגדרית בחקיקה הכוללת כינון מחדש של הרשות לקידום מעמד האישה כגוף עצמאי בעל סמכויות, תקציב, וכלים ליישום התיקון לעיל בהכנת חוות הדעת המגדריות, וכן מתן הכשרות ייעודיות למחוקקים בנושא ההגנה על שוויון מגדרי. לקידום של תיקונים אלה יש חשיבות בעידוד שיח שחותר לשוויון בקרב מקבלי ההחלטות. זאת, לצד עצירה מיידית של הליכי החקיקה והמהלכים לקידום מהפכה משטרית, שיפגעו באופן עמוק בנשים בישראל.

כתיבה: עו"ד ניצן כספי שילוני

⁶¹ אליה אסייג, מיכל עברון-יניב, משנות את נקודת המבט – אסטרטגיה להטמעת חשיבה מגדרית בחקיקה, מכון זולת (8.3.2024).

⁶² חוק שיווי זכויות האישה, התשי"א-1951, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת (שתוקן בחוק השלכות מגדריות בחקיקה (תיקוני חקיקה), התשס"ח-2007).